

Marcel
van Herpen

CPC Centrum
Pedagogisch
Contact

De ervaringsreconstructie

Hulpmiddel om kinderen te leren verstaan en handelingsrepertoire uit te breiden

Elke leraar vindt het fijn als het lekker loopt in de klas, als er een goede sfeer is en als leerlingen overwegend naar verwachting reageren. Maar iedere leraar kent ook situaties waarin het niet vanzelf gaat. Meestal doen kinderen dan iets wat je liever niet hebt óf ze doen iets niet wat je liever wel hebt. Veel interventies worden intuïtief uitgevoerd. Ontelbare onbewuste reacties die vooral in het bewustzijn komen als reacties niet verwacht of gewenst zijn. Dat verloopt voor iedere leraar anders. Waar de een met een grapje de sfeer weet te neutraliseren, zit de ander al in zijn irritatie.

Elkaar begrijpen en ondersteunen bij complexe pedagogisch/didactische vraagstukken is niet eenvoudig. Het vraagt tijd, aandacht, openheid, vertrouwen, inlevingsvermogen en de vaardigheid om in taal handelingsrepertoire te delen.

De ervaringsreconstructie is een intervisiegesprek waarbij collega's op een gelijkwaardige manier het perspectief van kinderen kunnen innemen, kennis en ervaringen kunnen delen en hun handelingsrepertoire snel kunnen uitbreiden.

De ervaringsreconstructie creëert:

- een gezamenlijk bewustzijn over schoolprocessen;
- inzichten in (de achtergronden) van gedrag van kinderen en leraren;
- gemeenschappelijke pedagogische en didactische uitgangspunten;
- afgestemde taal;
- een 'school-geheugen' en 'school-geweten'.

De ervaringsreconstructie

De ervaringsreconstructie kun je zien als een leraar-leerlingbespreking. De zorgen van de leraar zijn aanleiding om met een aantal collega's tijd vrij te maken om kennis en inzichten te delen teneinde de (hulp)vraag van de leraar te beantwoorden.

Reconstrueren betekent heropbouwen, opnieuw samenstellen. Je probeert je een beeld te vormen van datgene wat er zich bij de ander afspeelt. Je probeert door te dringen tot de diepere betekenis en oorzaken van het gedrag van de ander. Je stelt jezelf vragen als: 'Wat zou er aan de hand kunnen zijn? Wat is de beleving van leraar en leerling in de situatie zoals die zich voordoet? Welke betekenissen kun je eraan toekennen? Waarom is de situatie zoals deze zich voordoet? Welke motieven kunnen eraan ten grondslag liggen?'

Perspectief nemen

De deelnemers worden uitgenodigd om zich in te leven in de leraar en de leerling, en proberen aan te voelen en te begrijpen wat hen bezielt. Waarom zij handelen zoals ze handelen. Samen zoek je naar diepere achterliggende betekenissen en reconstrueer je ervaringen. De verklaringen en mogelijke oplossingen zijn te zien als voorlopige interpretaties. Ze zijn voor herziening vatbaar. Leraren hebben een beeld van hun leerlingen. Het is menselijk dat onze indrukken en oordelen meespelen in het contact dat we hebben. Het kan dan ook lastig zijn om jouw indruk los te laten en

nieuwe inzichten ruimte te geven. De ervaringsreconstructie is bedoeld om je bewust te worden van je oordelen en emoties, en de manier waarop deze de kwaliteit van het contact beïnvloeden. We gebruiken de ervaringsreconstructie om inzicht te krijgen in de 'ervaringsstroom' van de ander. Dit inzicht is essentieel om je handelen af te stemmen op wat de ander nodig heeft. De ervaringsreconstructie is een bouwsteen van de pedagogische school. Het biedt teams de mogelijkheid om te leren van elkaars ervaringen en inzichten. Scholen die regelmatig een ervaringsreconstructie inzetten, ontwikkelen een pedagogische grondhouding. Door het voeren van dit gestructureerde pedagogische gesprek, ontstaat er een manier van kijken naar en omgaan met kinderen die men van elkaar verstaat. Ook worden de collega's kritischer op de manier waarop zij over kinderen en ouders praten. In het 'geheugen van de school' ontstaat een verhaal dat respectvol is naar alle betrokkenen. De school wordt meer en meer een gemeenschap waarin gezamenlijke inzichten en ervaringen bijdragen om de pedagogische opdracht te realiseren.

De ervaringsreconstructie in 4 fasen

De ervaringsreconstructie bestaat uit vier fasen, met elk haar eigen regels en kenmerken:

0. Voorbereidingsfase
1. Verhelderingsfase
2. Reconstructiefase
3. Interventiefase

Fase 0. Voorbereidingsfase

In de voorbereidingsfase brengt de inbrenger (leraar) de situatie in kaart. Verschillende hulpmiddelen zijn beschikbaar om de signalen en zorgen die er zijn te duiden. Ook is de voorbereidingsfase bedoeld om zoveel mogelijk informatie, kennis, inzichten en ervaringen te verzamelen. Hierdoor wordt de 'hulpvraag' vaak scherper en kan de verhelderingsfase sneller verlopen. De beschrijvingen, toetsen, medische documenten, verslagen van huisbezoeken, eventuele filmpjes, etc. kunnen vooraf gedeeld worden met de deelnemers aan de reconstructie. Als de reconstructie 'op de kalender staat' en regelmatig wordt gehouden, worden suggesties uit vorige bijeenkomsten vaak al vanzelfsprekend meegenomen in volgende voorbereidingen. Dat komt zagezegd in 'het geheugen' van de school.

Vooraf spreken de deelnemers af wie de procesbegeleider van de ervaringsreconstructie is. De procesbegeleider heeft als taak om de fasen en regels in het gesprek te bewaken. Een geoefende procesbegeleider is waakzaam op zowel de regels en procedures, als op de kwaliteit van de reconstructie. De procesbegeleider kan feedback geven op het proces, maar ook deelnemen aan het proces om het gesprek te verdiepen.

➤ Aandachtspunten procesbegeleider:

- Zijn tijd, plaats en casus helder bepaald?
- Is de inbrenger goed voorbereid?
- Zijn alle deelnemers bekend met de fasen en regels van de ervaringsreconstructie?

Fase 1. Verhelderingsfase (overzicht)

Kenmerkend voor de verhelderingsfase is de inbreng van de leraar bij de start. De leraar vertelt zijn verhaal zonder interpretaties en zo klinisch mogelijk. Alles wat gezegd wordt, is beschrijvend; alsof je door de camera kijkt naar de situatie.

Dus niet: "Dat kind is lui, lastig en heeft een rekenachterstand." Zoals gezegd: dat zegt iets over de (interpretatie van de) leraar en nog niet direct over het kind. Om nieuwe mogelijkheden te zien, moet voorbij het zichtveld van de leraar worden gedacht die de situatie inbrengt. Dat kan niet als anderen alleen weten wat de leraar denkt dat er aan de hand is. Dat kan alleen door het gedrag

concreet (zintuigelijk specifiek) te beschrijven. Zo komt het verhaal 'zo los mogelijk' van de beleving van de leraar en komt er ruimte voor de (mogelijke) beleving van de leerling.

Nadat de inbrenger zijn verhaal verteld heeft, kunnen er verhelderingvragen gesteld worden door de overige teamleden om het beeld duidelijker te maken. Open vragen zijn hier het beste op hun plaats, omdat dit de inbrenger de mogelijkheid geeft om datgene te delen wat hij belangrijk vindt om te vermelden.

➤ **Mogelijke aandachtspunten voor de procesbegeleider zijn:**

- De deelnemers formuleren in stilte hun vragen.
- Gedachten worden eerst even op papier gezet.
- Inbreng zonder interpretaties, maar als door een camera geregistreerd.
- Vragen mogen ook geen interpretaties uitlokken.
- Vooral open vragen stellen.
- Geen herhalingen: wat gezegd is, is gezegd.
- Zorg ervoor dat de deelnemers ook vragen stellen over de rol van de leraar.
- Check aan het einde van deze fase of het belangrijkste verteld is.
- Je kunt afspreken hoe lang de fase duurt (bv. 20 minuten).

Fase 2. De reconstructiefase (inzicht)

Vanaf deze fase praat de inbrenger niet meer mee! De anderen mogen gaan reconstrueren. Dat betekent dat ze als '*psychologische rechercheurs*' kunnen zeggen hoe zij denken over de ingebrachte situatie. Tijdens de reconstructiefase noteert elke deelnemer eerst in alle rust zijn eigen reconstructie. Wat zou er aan de hand kunnen zijn? Waarom gedraagt de leerling zich in deze context zoals hij zich gedraagt? Er mogen geen negatieve interpretaties worden gegeven (ook niet non-verbaal). Het gaat *om het inzicht dat je kunt verschaffen*, niet om de negatieve bevestiging! Belangrijk in deze fase is dat er geen waardeoordelen worden gegeven. Er is geen 'goed of fout'. Alle inzichten kunnen bijdragen tot nieuwe interessante gezichtspunten. Het gaat om al die verschillende brillen waardoor je kunt kijken. Er kan vrijuit worden gedacht en geassocieerd. De deelnemers beginnen de reconstructies met: "Het zou kunnen zijn dat..."

➤ **Aandachtspunten voor de procesbegeleider zijn:**

- De deelnemers formuleren in stilte hun reconstructies.
- De inbrenger reageert niet!
- We praten over jou...maar we zijn jou niet: eigenlijk praten we over onszelf.
- We zijn '*psychologische rechercheurs*'.
- Geen waardeoordelen, er is geen goed/fout.
- Hulpzin: 'Het zou kunnen zijn dat...'
- De inbrenger schrijft alle reconstructies op.
- Je kunt afspreken hoe lang de fase duurt (bv. 30 minuten).

Fase 3. Interventiefase (uitzicht)

In de derde fase worden mogelijke interventies geformuleerd. Er wordt niet gesproken over goede of slechte interventies. Elke interventie kan ooit van pas komen, hoe onbruikbaar de interventie nu ook lijkt. Geef geen tips en adviezen, in de zin van: "Als ik jou was zou ik..." (Je bent die ander niet!). Geef de 'mogelijke mogelijkheden' aan. De ander is zelf goed in staat om te kiezen wat bij hem past. Praat nooit over onmogelijkheden, maar over mogelijkheden!

De deelnemers beginnen de interventies met: "Je zou kunnen..."

Interventies kun je verdelen over verschillende domeinen:

- School
- Groep
- Individu

Je kunt verschillende soorten interventies plegen, namelijk: preventief, curatief, pedagogisch, didactisch, organisatorisch, et cetera.

➤ **Aandachtspunten voor de procesbegeleider zijn:**

- De deelnemers formuleren in stilte de mogelijke interventies.
- Vooral erbij zeggen 'hoe'.
- Geen tips en geen adviezen ('Als ik jou was...'. Je bent hem/haar niet).
- Praten in mogelijkheden: 'je zou kunnen.....'. Niet in onmogelijkheden.
- De inbrenger reageert niet op de interventies.
- De inbrenger schrijft de mogelijke interventies op en bepaalt later of en zo ja, in welke volgorde zij worden ingezet.
- De inbrenger heeft het laatste woord en geeft zijn reflectie op het gesprek.
- Je kunt afspreken hoe lang de fase duurt (bv. 20 minuten).

De ervaringsreconstructie geeft nieuwe openingen om aan de slag te gaan. De deelnemers hebben zich ingeleefd in de situatie van het kind en komen dichterbij de ervaringsstroom van het kind. Er komt bij alle betrokkenen nieuwe energie vrij om met het kind te werken.

Tot slot

- Het doel is inzicht verschaffen. Hanteer dan ook de regel: Wat gezegd is, is gezegd. Wie het ook zei, we hebben het gehoord. Het maakt niet uit wie het zegt. Het is van iedereen. Dus geen herhalingen, niet aansluiten bij de vorige spreker.
- Je kunt in rondes werken. 'Ieder om de beurt'. Natuurlijk kun je er ook een open spel van maken. Belangrijker is dat je in de goede 'fase' blijft.
- Na de voorbereiding zijn er drie fasen. Zorg ervoor dat één persoon het proces mag bewaken van de rest. Maak er samen een aangenaam spel van.
- Zorg ervoor dat de deelnemers tussen elke fase even de tijd krijgen om hun eigen gedachten op papier te zetten. Het gaat namelijk om de verscheidenheid. Anders sluiten de deelnemers vaak bij elkaar aan en krijg je alleen maar meer van hetzelfde of een gesprek over slechts één onderwerp.
- Er is geen exact minimum of maximum aantal deelnemers te formuleren. Toch heb je een paar gesprekspartners nodig die hun ideeën kunnen ventileren. En bij meer dan 15 deelnemers komt vaak niet iedereen aan bod.
- De hele reconstructie duurt al snel 1,5 uur. Bak de verhelderingsfase goed af. Dat kan anders al een uur duren. Stop bijvoorbeeld na 20 minuten. Een goede voorbereiding kan die fase verkorten. De andere twee fasen duren ieder al gauw 20-30 minuten.

Opbrengst

Na verloop van tijd merken we dat kinderen zich (bijna) altijd significant beter en met meer plezier ontwikkelen. Opvallend is dat leraren zelden precies kunnen aangeven welke interventies daarbij leidend zijn geweest. Maar belangrijk is dat al de ochtend na het gesprek alle deelnemers verwachtingsvol zijn naar het vervolg. Bij kinderen die vaak vanuit hun achterstanden en problemen werden bekeken, wordt nu gefocust op kansen. En daar draait het om!